

Épül az emlékmű

GERŐ Gyula
Magyar könyvtártörténeti kronológia, 4. köt. :
2008–2010 ; Pótlások 996–2007 / összeáll. Gerő
Gyula ; [a szerkesztésben közrem. Rácz Ág-
nes]. – Budapest : Országos Széchényi Könyv-
tár, 2014. – 428 p. ; 30 cm
ISBN 978-963-200-577-5 Ö ISBN 978-963-200-
628-4

Kevés könyvtartudományi–könyvtártörténeti munkát fogadott olyan egybehangzó szakmai elismerés, sőt lelkesedés, mint *Gerő Gyula* 2010. február 1-jén megjelent terjedelmes adattárát. A sajtóvisszhang is igencsak kedvező volt. Azóta éppen öt esztendő telt, és egyre inkább meggyőződhetünk arról, hogy a kezdeti ujjongás tartós maradt: a *Könyvtári Intézet* védnökségével, segítségével megszületett kronológia kiváló, jól és sokoldalúan használható kézikönyv a kutatásban, az oktatásban és a mindennapi könyvtári gyakorlatban. A könyvtári szakirodalom olyan terméke, amely mel-

tán állítható a ma már legendás alkotások (*Ferenczi Zoltán* alapvetése, *Gulyás Pál* bibliográfiaelméleti szintézise, a *Sallai-Sebestyén* – hogy csak néhány példát említsék) mellé és egyenrangú társa a mostani ezredfordulón napvilágot látott *Könyvtárosok kézikönyve* öt kötetének. Könnyű megjósolni: az összeállítás hosszú-hosszú ideig, számtalan nemzedék kezében nélkülözhetetlen segédlet, az egyik recenzens, *Pallósiné Toldi Márta* találó szavaival: megkerülhetetlen tudástár lesz. Kissé jelképes gondolatátvitellel: a sokszínű, gazdag magyar könyvtári kultúra több mint ezer évének maradandó emlékművét tisztelhetjük az immár négy kötetre nőtt opusban.

Gerő Gyula már a kiadvány első kötetében megígérte, hogy lesz folytatás. S íme, most örömmel üdvözölhetjük az adattár újabb, kiegészítő kötetét. Örömmünket fokozza, hogy a szerző méltányolta, és ami több: megfogadta a rendkívüli jó szándékkal leírt, valamint a könyvbemutatók sokaságán elmondott kritikai észrevételeket, kollegiális tanácsokat, javaslatokat.

A negyedik kötet első része valóban egyenes folytatása az alapműnek: nyolcvanhárom főlíó méretű oldalon a 2008, 2009 és 2010 folyamán lezajlott, a hazai könyvtárügy szempontjából fontosnak vélt, illetve az első két kötet gyűjtőköréhez illeszkedő történéseket regisztrálja, és a korábbiakhoz hasonlóan igyekszik következetesen rögzíteni a személyi változások szinte beláthatatlan sokaságát. E három esztendő alighanem legjellemzőbb elmozdulása a számítógép, az internet, a web újabb térhódítása, a digitalizálás indokolatlanul – ám a szakmán kívül álló okokból – lassú kibontakozása. Elképesztően sok a könyvtárak névváltozása (pontosabban: névváltoztatása), és ezzel összefüggésben vagy ettől függetlenül az intézményösszevonások (vagy szétválások) töméntelen mennyisége. Jóleső érzéssel olvashatunk a kitüntetésekről és a PhD-doktori címek szaporodásáról. S fájdalmasan konstatáljuk a halálesetek szomorú tényét.

A következő blokk (száztizenöt oldal) a „Pótlások, javítások, 1997–2007” címet viseli. Erre tényleg szükség volt, ez az adattömeg nagyon előnyösen egészíti ki a retrospektív kronológiát. Különösen érdemes figyelni a reformkori és a dualizmus kori fejleményekre, például a két kultuszminiszter, *Eötvös József* és *Trefort Ágoston* (mellesleg: sógorok voltak) könyvtár-politikai intézkedéseire, erőfeszítéseire. Ám sokunk számára meglepő az is, hogy a Vasárnapi Újság már az önkényuralom éveiben, 1856–57-ben élénken foglalkozott a községi könyvtárak létesítésével. Számtalan alig ismert tény villan fel a két világháború közötti időszakból is. Gerő Gyula úgy vélte, a korábban árnyaltabban dokumentált 1945 utáni szakaszból is vannak adósságai; ezeket többnyire sikerült törleszteni. Előszavát idézem: „Például sikerült felderíteni az 1952 és 1984 között működött járási könyvtárak hiányzó adatait, valamint az 1960 után szervezett megyei kórházi könyvtárhálózat teljes történetét a felíveléstől a napjainkra helyenként bekövetkezett hanyatlásig, sőt némelyik könyvtár teljes felszámolásáig.” Talán e mondat azt is érzékelteti, hogy egy ilyen kronológiát az elvárható tárgyilagosság mellett nem egyszer a szubjektív sugallat jól leplezett indulata is jellemezhet.

Az „emlékmű”, vagyis a kiadvány felépítésének, szerkezetének belső logikája magától értetődően megkövetelte, hogy a negyedik kötetben is legyenek mutatók. Mindhárom index – előbb a személynevek, aztán az intézmények, szervezetek, települések, földrajzi egységek mutatója, végül a tárgymutató – az előzőekhez hasonló szellemben, azonos elvek alapján készült, most is „tálcán”, együtvéve csaknem nyolcvan oldalon kínálják a hatékony és gördülékeny visszakeresés lehetőségét.

A Könyvtári Intézet és a kiadó, az *Országos Széchényi Könyvtár* meglepetést is ajándékozott az olvasóknak, az érdeklődőknek, mégpedig „A Magyar könyvtártörténeti kronológiában említett kiadványok bibliográfiája” című összeállítást. Gerő Gyula pontosan meghatározta ennek az egységnek is a helyét, szerepét; leghelyesebb szó szerint idézni: „az évenként – azon belül betűrend szerint – rendezett jegyzék azt a célt szolgálja, hogy a kutatók számára áttekinthetővé válják a vizsgált korszak könyvtárügyének, könyvtári gondolkodásának és törekvéseinek eszmei–gondolati háttérvilága, a szűkebb-tágabb környezet szellemi ráhatása a szóban forgó korszakra.” Az „említett kiadványok” – zömmel könyvek, kisebb hányadukban időszakai sajtótermékek, főként könyvtári szaklapok, aztán különlenyomatok – pontos, részletes

bibliográfiai leírásait *Rácz Ágnes* készítette, és a százhuszonkét oldalra terjedő lajstromhoz rövid, az adatközlés módszereiről tájékoztató bevezetőt is írt hozzá. Gondos, az adattár szerkesztőjének szándékaihoz igazodó precíz munkát végzett. Köszönet érte.

Nyilvánvaló, hogy ez a jegyzék nem helyettesíti, mert nem is helyettesítheti a valamikori magyar könyvtári retrospektív szakbibliográfiát, ám számottevő, pótolhatatlan adalék lehet annak majdani összeállításához, akár annak kiinduló alapját – vagy ha maradok az emlékmű-metáforánál: annak egyik tartóoszlopát – képezheti. Már csak ezért is célszerű lenne elgondolkodni azon, hogy nem kellene-e a mostani számbavétel szembeötlő hézagait kiegészíteni. Az eseményadatok rögzítésekor a szerzői neveket és a címeket a szövegbe illesztve láthattuk, talán ezért tűntek fel kevésbé a kétségtelen hiányok. Ha ismét összefogunk, mint az első három kötet után tettük, ezek a hiányok biztosan pótolhatók, esetleg már a várt ötödik kötetben. Ezúttal csak néhány példát hoznék fel, szem előtt tartva a szerkesztő gyűjtőköri (azaz tartalmi) megfontolásait. A hazai bibliográfiai irodalom nem könyvtári termékei közül kimaradt *Aigner Lajos* Magyar tudományos értekező (1861–62) című folyóirata, *Krisztics Sándor* Magyar nemzeti bibliográfia 1941 (Pécs, 1943) című könyvészete, *Ballagi Aladár* Buda és Pest a világirodalomban című címjegyzéke (Budapest, 1925), továbbá *Kertész János* számos helyismereti–honismereti összeállítása (pl. Nagyvárad, Abaúj-Torna vármegye, a ruthén kérdés). A könyvtári bibliográfiák között nem szerepel – mások mellett – a Helyismereti művek. Hajdú-Bihar megye című sorozat harminchat füzetű, a KMK szakmai támogatásával közreadott Magyar nyelvű kézikönyvek a közművelődési könyvtárakban (Debrecen, 1977) című kötet (a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár kiadványaival egyébként is mostohán bánt a kronológia szerkesztője). Nem találjuk az erdélyi *Gyalui Farkas* Külföldi közkönyvtárakról (Kolozsvár, 1903) című beszámolóját vagy a Könyvtártudományi tanulmányok harmadik darabját (Budapest, 1974). A magánkönyvtárakról és a jeles személyiségek olvasmányairól írt könyvek közül szintén több hiányzik: például *Tasi József*: József Attila könyvtára és más tanulmányok (Budapest, 1985), *Deme Zoltán*: Versegly könyvtára (Budapest, 1977), *Deé Nagy Anikó*: A könyvtáralapító Teleki Sámuel (Kolozsvár, 1997), *Klempa Károly*: A keszthelyi Festetich könyvtár (Keszthely, 1938).

Mindazonáltal ez a felvetés semmiképp sem csökkentheti örömmünket. Örülünk, hogy új elemmel bővült a magyar könyvtári kultúra nyomtatott emlékműve. Nagyon bízunk benne, hogy a még hiányzó részlet is elkészül: kézbe vehetjük, forgathatjuk a kitüntetett kollégák teljes listáját. A köztiszteletnek örvendő, nagyra becsült szerzőnek nemrég ünnepeltük kilencvenedik születésnapját, ami bizony ritka adománya a sorsnak. Őszinte szívből reméljük, hogy a sors továbbra is kegyes lesz hozzá, és még számos alkotó évvel gazdagít-

hatja életművét. Jó egészséget kívánunk és töretlen munkakedvet. Szeretnénk hinni, hogy most már tényleg sikerül rábeszélni, hogy vesse papírra, vagy ha ez már megtörtént, tegye közzé emlékiratait. A memoár a közelmúlt, több mint hatvan esztendő magyar könyvtárügyének lenne színes krónikája, nélkülözhetetlen forrása, a fiatalabb nemzedék számára pedig a követésre méltó példát mutathatná.

Bényei Miklós